

#1 NEW YORK TIMES BESTSELLER
OD AUTORA PILIERE ZEME A NA VEKY VEKOV

KEN FOLLETT

★ PRVÝ DIEL TRILÓGIE STOROČIE ★

PÁD TITANOV

KNIŽNICA
SVETOVÝCH BESTSELLEROV

KEN FOLLETT

PÁD
TITANOV

TATRAN

Z anglického originálu Ken Follett: FALL OF GIANTS,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve Macmillan, an imprint of Pan Macmillan,
a division of Macmillan
Publishers Limited Pan Macmillan, 20 New Wharf Road, London 2010,
preložila Mária Kočanová.

Vyšlo vo Vydavateľstve TATRAN, Bratislava 2019 ako 4986. publikácia
a 99. zväzok edície LUK – Knižnica svetových bestsellerov.

Vydanie I.

Prebal, väzbu a predsádky navrhol AldoDesign, Bratislava.

Zodpovedná redaktorka Katarína Jusková

Jazyková redaktorka Eva Melichárková

Korektorka Katarína Széherová

Technická redaktorka Eva Zdražilová

Sadzba RS servis

Vytlačil Tisk Centrum, s.r.o., Moravany u Brna.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

Copyright © 2010 by Ken Follett
Translation © Mária Kočanová 2013
Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2019

ISBN 978-80-222-0630-3

*Venujem pamiatke svojich rodičov
Martina a Veenie Follettovcov*

Postavy

Američania

rodina Dewarovcov

Cameron Dewar, *senátor USA*
Ursula Dewarová, *jeho manželka*
Gus Dewar, *ich syn*

rodina Vialovovcov

Josef Vialov, *podnikateľ*
Lena Vialovová, *jeho manželka*
Olga Vialovová, *ich dcéra*

ďalší

Rosa Hellmanová, *novinárka*
Chuck Dixon, *Gusov spolužiak*
Marga, *speváčka v nočnom klube*
Nick Forman, *zlodej*
Ilja, *gangster*
Theo, *gangster*
Norman Niall, *nečestný účtovník*
Brian Hall, *odborársky predák*

skutočné historické postavy

Woodrow Wilson, *dvadsiaty ôsmy prezident USA*
William Jennings Brian, *minister zahraničných vecí USA*
Joseph Daniels, *minister námorníctva USA*

Angličania a Škóti

rodina Fitzherbertovcov

gróf Fitzherbert, *prezývaný Fitz*
kňažná Jelizaveta, *prezývaná Bea, jeho manželka*
lady Maud Fitzherbertová, *grófova sestra*
lady Hermia, *prezývaná teta Herm, ich chudobná teta*
vojvodkyňa zo Sussexu, *ich bohatá teta*
Gelert, *pyrenejský horský pes*
Grout, *Fitzov komorník v Mayfair*
Sandersonová, *Maudina komorná*

ďalší

Mildred Perkinsová, *Ethelina podnájomníčka*
Bernie Leckwith, *tajomník pobočky Nezávislej labouristickej strany*
v Aldgate
Bing Westhampton, *Fitzov priateľ*
markíz z Lowtheru, *prezývaný Lowthie, Maudin odmietnutý nápadník*
Albert Solman, *Fitzov právny zástupca*
sir Alan Tite, *stajník kráľa Juraja V.*
doktor Greenward, *dobrovoľný lekár na detskej klinike*
lord „Johnny“ Remarc, *tajomník ministra vojny*
plukovník Hervey, *pobočník sira Johna Frencha*
poručík Murray, *Fitzov pobočník*
Mannie Litov, *majiteľ továrne*
Jock Reid, *pokladník pobočky Nezávislej labouristickej strany*
v Aldgate
Jayne McCullyová, *manželka vojaka*

skutočné historické postavy

kráľ Juraj V.
kráľovná Mary
Mansfield Smith-Cumming, *prezývaný „C“, šéf zahraničného*
oddelenia Úradu tajnej služby (neskôr MI6)
sir Edward Grey, *poslanec, minister zahraničných vecí*
sir William Tyrell, *Greyov súkromný tajomník*

Postavy

Frances Stevensonová, *milenka Lloyda Georgea*
Winston Churchill, *poslanec*
H. H. Asquith, *poslanec, predseda vlády*
sir John French, *veliteľ britských expedičných síl*

Francúzi

Gini, *dievča z baru*
plukovník Dupuys, *pobočník generála Galliéniho*
generál Lourceau, *pobočník generála Joffreho*

skutočné historické postavy

generál Joffre, *hlavný veliteľ francúzskych ozbrojených síl*
generál Galliéni, *veliteľ parížskej vojenskej posádky*

Nemci a Rakúšania

rodina von Ulrichovcov

Otto von Ulrich, *diplomat*
Suzanne von Ulrich, *jeho manželka*
Walter von Ulrich, *ich syn, vojenský atašé na nemeckom veľvyslanectve v Londýne*
Greta von Ulrich, *ich dcéra*
Graf (gróf) Robert von Ulrich, *Walterov bratanec z druhého kolena, vojenský atašé na rakúskom veľvyslanectve v Londýne*

ďalší

Gottfried von Kessel, *kultúrny atašé na nemeckom veľvyslanectve v Londýne*
Monika von Helbard, *dôverná priateľka Greta von Ulrich*

skutočné historické postavy

knieža Karl Lichnowsky, *nemecký veľvyslanec v Londýne*
Paul von Hindenburg, *poľný maršal*
Erich Ludendorff, *generál pechoty*
Theobald von Bethmann-Hollweg, *kancelár*
Arthur Zimmermann, *minister zahraničných vecí*

Postavy

Rusi

rodina Peškovovcov

Grigorij Peškov, *robotník v zlievarni*

Lev Peškov, *ošetrovateľ koní*

Putilovské závody

Konstantin, *sústružník, predseda debatného krúžku*

Isaak, *kapitán futbalového družstva*

Varia, *robotníčka, Konstantinova matka,*

Sergej Kanin, *predák zlievarne*

Gróf Maklakov, *riaditeľ*

ďalší

Michail Pinskij, *policajný dôstojník*

Ilja Kozlov, *jeho poskok*

Nina, *slúžka kňaznej Bey*

Knieža Andrej, *Bein brat*

Katerina, *roľnícke dievča, ktoré prišlo do mesta*

Miška, *majiteľ baru*

Trofim, *lump*

Fiodor, *skorumpovaný policajt*

Spiria, *cestujúci na lodi Archanjel Gabriel*

Jakov, *cestujúci na lodi Archanjel Gabriel*

Anton, *úradník na ruskom veľvyslanectve v Londýne,
špión pracujúci pre Nemecko*

David, *židovský vojak*

Gavrik, *seržant*

Tomčák, *poručík*

skutočné historické postavy

Vladimír Iljič Lenin, *vodca bolševickej strany*

Lev Trockij

Postavy

Walesania

rodina Williamsovcov

David Williams, *odborový predák*

Cara Williamsová, *jeho manželka*

Ethel Williamsová, *ich dcéra*

Billy Williams, *ich syn*

starký, *mamin otec*

rodina Griffithsovcov

Len Griffiths, *ateista a marxista*

pani Griffithsová, *jeho manželka*

Tommy Griffiths, *Lenov syn, dôverný priateľ Billyho Williamsa*

rodina Pontiovcov

pani Minnie Pontiová

Giuseppe Joey Ponti, *jej starší syn*

Giovanni Johnny Ponti, *jej mladší syn*

baníci

David Crampton, *Dai Plačko*

Harry Loj Hewitt

John Kramár Jones

Dai Kotleta, *mäsiarov syn*

Pat Pápež, *obsluhujúci výťah v šachte*

Micky Pápež, *Patov syn*

Dai Koniar, *ošetrovatel koní*

Bert Morgan

vedenie bane

Perceval Jones, *predseda predstavenstva Celtic Minerals*

Maldwyn Morgan, *správca šachty*

Rhys Price, *zástupca správcu šachty*

Arthur Pupenec Llewellyn, *banský úradník*

Postavy

služobníctvo v Tŷ Gwyne

Peel, *komorník*
pani Jevonsová, *gazdiná*
Morrison, *sluha*

ďalší

Dai Brud, *sanitár*
pani Dai Koniarová
pani Roley Hughesová
pani Hywel Jonesová
vojak George Barrow, *rota B*
vojak Robin Mortimer, *degradovaný dôstojník, rota B*
vojak Owen Bevin, *rota B*
seržant Elijah Prorok Jones, *rota B*
nadporučík James Carlton-Smith, *rota A*
kapitán Gwyn Evans, *rota A*
nadporučík Roland Morgan, *rota A*

skutočné historické postavy

David Lloyd George, *poslanec za liberálov*

ÚVOD

ZASVÄTENIE

1

22. JÚN 1911

V deň, keď vo Westminstersej katedrále v Londýne korunovali kráľa Juraja V., Billy Williams prvý raz fáral do bane v Aberowene v južnom Walese.

Dvadsiateho druhého júna 1911 mal Billy trinásť rokov. Zobudil ho otec. Otcova technika budenia bola veľmi účinná, hoci vonkoncom nie vlúdna. Rázne a nástojčivo, v pravidelnom rytme začal plieskať Billyho po líci. Billy hlboko spal a chvíľu sa snažil facky ignorovať, no otec nemilosrdne pokračoval. Spočiatku ho to nazlostilo; potom si však spomenul, že musí vstávať; navyše chcel vstať, preto napokon otvoril oči, strhol sa a prudko si sadol.

„Štyri hodiny,“ oznámil otec, vypochoďoval z izby, a vzápätí zaduneli jeho baganče na drevených schodoch.

Dnes sa Billymu začínal pracovný život; stane sa baníckym učňom ako väčšina jeho rovesníkov v meste. Lutoval iba, že sa necíti väčšmi baníkom. Bol však rozhodnutý obstáť. David Crampton sa v šachte prvý deň rozplakal a dodnes ho prezývali Dai Plačko, hoci mal dvadsaťpäť rokov a bol hviezdou miestneho rugbyového mužstva.

Bol deň letného slnovratu a cez okienko prenikalo do izby skoré brieždenie. Billy pozrel na starkého vedľa seba. Starký ležal s otvorenými očami. Vždy bol hore, keď sa Billy zobudil, tvrdil, že starí ľudia nepotrebujú veľa spánku.

Billy vstal. Mal na sebe len spodky. V chladnom počasí spával aj v košeli, no tento rok sa Británia tešila horúcemu letu a aj v noci bolo teplo. Vytiahol spod postele nočník a zdvihol vrchnák.

Penis, ktorému hovoril vták, sa mu nepredĺžil ani o milimeter. Bol to ten istý chlapčenský pindúrik ako doteraz. Dúfal, že aspoň cez noc pred narodeninami trochu podrastie, alebo mu niekde v jeho blízkosti začne klíčiť aspoň jediný čierny chlp, no bol sklamaný. Jeho najlepší kamarát

Tommy Griffiths, ktorý sa narodil v rovnaký deň ako Billy, bol iný: multoval, nad hornou perou mu rástlo tmavé páperie a jeho vták mal chlap-skú veľkosť. Bolo to ponižujúce.

Billy zdvihol nočník a pri močení sa díval von oknom. Videl však len haldu odpadu, ocelovosivú horu hlušiny vyťaženej z uhoľnej bane, zväčša bridlice a pieskovca. Tak asi vyzeral svet na druhý deň po stvorení, pomyslel si Billy, kým Boh nepovedal: „Nech na zemi vyrastie tráva.“ Lahký vánok zdvihol z hlušiny jemný čierny prach a odniesol ho k radom domov.

V izbe bolo na obzeranie ešte menej. Nachádzala sa v zadnej časti domu, bola to vlastne len úzka kutica, kam sa ledva vošla posteľ, bielizník a starkého stará truhlica. Na stene visel vyšívany obrázok s nápisom:

VER V PÁNA
JEŽIŠA KRISTA
A BUDEŠ SPASENÝ

Zrkadlo tam nebolo.

Jedny dvere viedli k schodom na prízemie, druhé do spálne obrátenej na ulicu – prechádzalo sa do nej cez Billyho izbu. Druhá spáľňa bola väčšia, zmestili sa do nej dve postele. Spali tam otec s mamou a pred rokmi aj Billyho sestry. Najstaršia Ethel už odišla z domu a ostatné tri zomreli: jedna na osýpky, druhá na čierny kašeľ, tretia na záškrt. Billy mal aj staršieho brata, ten s ním spával v posteli, predtým než sa k nemu našahoval starký. Brat sa volal Wesley a zabil ho pod zemou uvoľnený bankský vozík na prepravu uhlia, pripomínajúci vaňu na kolieskach.

Billy si obliekol košeľu, tú istú, čo mal včera v škole. Bol štvrtok a košeľu si menil iba v nedeľu. Mal však nové nohavice, prvé dlhé v živote, ušité z hrubej impregnovanej bavlny. Boli symbolom vstupu do sveta mužov a obliekal si ich hrdo, potešený dotykom ťažkej chlapskej látky na tele. Opásal si hrubý kožený opasok, obul baganče po Wesleyem a zišiel na prízemie.

Väčšinu prízemie – pätnásť štvorcových stôp – zaberala obývacia izba so stolom uprostred, kozubom na jednej stene a doma tkaným kobercom na kamennej dlažbe. Otec sedel za stolom, na dlhom úzkom nose mal okuliare a čítal staré číslo *Daily Mail*. Mama pripravovala čaj. Položila pariaci sa čajník, pobožkala Billyho na čelo a povedala: „Ako sa cíti môj malý chlap v deň narodenín?“

Billy neodpovedal. Slovo *malý* sa ho dotklo, lebo bol malý, a slovo chlap bolo rovnako zraňujúce, lebo chlapom ešte nebol. Pobral sa do

práčovne v zadnej časti domu. Ponoril plechovú misku do suda s vodou, umyl si tvár a ruky a vylial vodu do plytkej kamennej výlevky. V práčovni bol kotol s roštom na kúrenie, ale ten používali len v deň určený na kúpanie, v sobotu.

Slúbili im, že zakrátko zavedú do domu vodovod, v niektorých baníckych domoch ho už mali. Billymu pripadalo ako zázrak, že ľudia sa dostanú k poháru čerstvej chladnej vody jednoduchým otočením kohútika a nemusia sa terigať s vedrami k spoločnému vodovodu na ulici. No na Wellington Row, kde bývali Williamsovi, vodovod dosiaľ nezavítal.

Vrátil sa do obývacej miestnosti a sadol si k stolu. Mama postavila pred neho veľký hrnček čaju s mliekom, do ktorého pridala cukor. Z bochníka domáceho chleba odkrojila dva hrubé krajce a z komory pod schodmi priniesla hrudu masť. Billy zopál ruky, zatvoril oči a pomodlil sa: „Ďakujem ti, Pane, za tento pokrm. Amen.“ Potom si odpil z čaju a natrel chlieb masťou.

Otcove svetlomodré oči vyzreli sponad novín. „Osoľ si ho,“ poznamenal. „Pod zemou sa budeš potiť.“

Billyho otec bol banícky odborový predák a zamestnávala ho Banícka federácia južného Walesu, najsilnejšia odborová organizácia v Británii – ako otec hovorieval pri každej príležitosti, čo sa mu naskytla. Bol známy pod prezývkou Dai Odborár. Prezývku Dai, čo bola skratka mena David alebo jeho waleskej podoby Dafydd, malo veľa mužov. V škole sa Billy dozvedel, že meno David je vo Walese obľúbené, pretože tak sa volá svätý patrón ich krajiny, podobne ako v Írsku majú Patricka. Všetci tí Daiovia sa neodlišovali priezviskami – lebo takmer každý v meste bol Jones, Williams, Evans či Morgan –, ale prezývkami. Skutočné mená sa používali zriedka, veď prečo aj, keď pre ne existovali vtipné náhrady. Billy sa volal William Williams, tak mu hovorili Billy Duplovaný. Ženy niekedy dostávali prezývky po manželoch, takže Billyho mama bola pani Dai Odborárová.

Starký zišiel na prízemie, keď sa Billy pustil do druhého krajca chleba. Napriek teplému počasiu mal oblečené sako a vestu. Keď si umyl ruky, sadol si oproti Billymu. „Nebud' nervóznym,“ povedal. „Ja som prvý raz fáral, keď som mal desať. A môjho otca zniesol otec dolu na chrbte ako päťročného a pracoval od šiestej ráno do siedmej večer. Od októbra do marca nevidel denné svetlo.“

„Nie som nervóznym,“ odvetil Billy. Nebola to pravda. Bol stuhnutý od strachu.

Starký však bol láskavý, preto tému ďalej nerozoberal. Billy mal staršieho rád. Mama zaobchádzala s Billym ako s dieťaťom a otec bol prís-

ny a uštipačný, no starký bol znášanlivý a rozprával sa s ním ako s dospelým.

„Počúvajte toto,“ ozval sa otec. Pravičiarsky plátok *Mail* si nikdy nekúpil, ale občas priniesol domov staré číslo, ktoré niekto odložil, a čítal z neho nahlas, pohrdavo zosmiešňujúc hlúposť a bezcharakternosť vládnucej triedy. „Kritizujú tu lady Dianu Mannersovú, lebo si obliekla tie isté šaty na dva plesy. Počúvajte: Najmladšia dcéra vojvodu z Rutlandu vyhrala súťaž o najlepšie oblečenú dámu na plese v Savoy za róbu s vystuženým živôtikom s odhalenými plecami a širokou krinolínou. Získala odmenu dvestopäťdesiat guineí.“ Otec spustil noviny a povedal: „To je prinajmenšom tvoj päťročný plat, môj milý Billy.“ Vrátil sa k novinám. „Znalci však zachmúrene krúčia hlavami, lebo v tých istých šatách prišla k lordovi Wintonovi a na večierok F. E. Smitha v hoteli Claridges. Ako dosvedčili zúčastnení, aj veľa dobrého sa preje.“ Zdvihol hlavu od novín. „Mamka, čo keby si sa prezliekla,“ poznamenal. „Určite nechceš vyvolať nevôľu znalcov.“

Mama sa netvárila pobavene. Mala na sebe staré hnedé vlnené šaty so záplatami na laktoch a fľakmi pod pazuchami. „Keby som mala dvestopäťdesiat guineí, vyzerala by som lepšie než lady Diana Šlampetná,“ poznamenala zatrpknuto.

„To je pravda,“ prisvedčil starký. „Cara bola odjakživa pekná – presne ako jej matka.“ Mama sa volala Cara. Starký sa obrátil k Billymu. „Tvoja stará mama bola Talianka. Volala sa Maria Ferroneová.“ Billy to vedel, no starký rád opakoval známe fakty. „Tvoja mama a sestra majú po nej lesklé čierne vlasy a nádherné tmavé oči. Starká bola najkrajšie dievča v Cardiffe – a ja som ju zbalil!“ Odrazu zosmutnel. „To boli časy,“ dodal potichu.

Otec sa rozhorčene zamračil – podobné reči podľa neho zvädzali k chlipnostiam –, no mamu starkého poklona potešila; usmiala sa a položila mu na stôl raňajky. „Veru,“ vzdychla. „Moje sestry aj ja sme boli vychýrené krásavice. Keby sme mali peniaze na hodváb a čipky, ukázali by sme tým nafúkancom, čo je pekné dievča.“

Billy bol prekvapený. O mame nikdy neuvažoval ako o krásavici, hoci keď sa v sobotu večer vyobliekala na nejaké spoločenské podujatie v cirkevnom zbore, vyzerala vynikajúco, najmä v klobúku. Usúdil, že zamladi mohla vyzeráť k svetu, no nevedel si to dosť jasne predstaviť.

„Ale pamätaj si,“ pokračoval starký, „aj rodina tvojho starkého bola šikovná. Mój švagor síce začínal ako baník, no zavesil remeslo na kliniec a otvoril si kaviareň v Tenby. Tomu hovorím život – morský vánok a celý deň nerobíš nič, len varíš kávu a rátaš peniaze.“

Otec prečítal ďalšiu správu. „Ako súčasť príprav na korunováciu Buckinghamský palác vydal dvestodvanásťstranovú príručku s inštrukciami.“ Pozrel ponad noviny. „Spomeň to dnes v šachte, Billy. Mužom sa uľaví, keď sa dozvedia, že nič nenechali na náhodu.“

Billy sa veľmi nezaujímal o kráľovskú rodinu. Jemu sa skôr páčili dobrodružné príbehy, ktoré často uverejňovali v *Daily Mail*. Ich hrdinami boli tvrdí rugbyisti zo súkromných škôl, naháňajúci ľstivých nemeckých špiónov. Podľa novin sa podobnými špiónmi hmýrili všetky mestá v Británii, hoci na jeho sklamanie v Aberowene o nich dosiaľ nechyrovali.

Billy vstal. „Idem sa prejsť,“ oznámil. Vyšiel z domu predným vchodom. *Idem sa prejsť* bol rodinný eufemizmus: znamenalo to, že ide na záchod, ktorý sa nachádzal v strede Wellington Row. Nízky drevený prístrešok so strechou z vlnitého plechu stál nad hlbokou jamou. Prístrešok bol rozdelený priehradkou na dve časti: jednu pre mužov, druhú pre ženy. V každej časti boli dve sedadlá, takže ľudia sedeli pri potrebe vo dvojiciach. Nik netušil, prečo sa stavbári rozhodli pre toto riešenie, no všetci sa s ním zmierili. Muži pri vykonávaní potreby mlčky hľadeli priamo pred seba, ale – ako Billy často počul – ženy spolu priateľsky trkotali. Na latríne bol zadúšajúci smrad, človek si naň nezvykol ani po celoživotnom každodennom používaní. Keď tam trónil Billy, vždy sa snažil dýchať čo najmenej a zakaždým vybehol von lapajúc po dychu. Jamu pravidelne vyprázdňoval muž s prezývkou Dai Kadibúdka.

Po návrate domov si Billy natešený všimol, že pri stole sedí sestra Ethel. „Blahoželám ti k narodeninám, Billy!“ zvolala. „Musela som ťa prísť pobožkať pred odchodom na prvú šichtu.“

Ethel mala osemnásť a Billy okamžite videl, že je krásna. Mala mahagónovo čierne vlasy s neposlušnými kučerami a tmavé oči jej šibalsky iskrili. Mama možno kedysi vyzerala ako ona. Ethel mala na sebe jednoduché slúžkovské čierne šaty a biely bavlnený čepiec, rovnošata jej veľmi pristala.

Billy Ethel zbožňoval. Nielenže bola pekná, ale bola aj zábavná, múdra a odvážna, niekedy sa dokonca postavila na odpor aj otcovi. Rozprávala sa s Billym o veciach, ktoré by mu nik iný nevysvetlil, napríklad o mesačnom krvácaní žien nazývanom krámy, aj aký prečin proti verejným mravom prinútil anglikánskeho vikára v náhlivosti opustiť mesto. Počas celej školskej dochádzky bola najlepšia v triede a jej slohová práca *Moje mesto/dedina* vyhrala prvú cenu v súťaži organizovanej novinami *Echo južného Walesu*. Za odmenu získala výtlačok *Casselovho atlasu sveta*.

Pobožkala Billyho na líce. „Povedala som pani Jevonsovej, že sa nám míňa krém na topánky a zabehnem poň do mesta.“ Ethel bývala a pra-